

Structural Model Explaining Sexual Variety-Seeking Based on Cognitive Dissonance: The Mediating Role of Communication Patterns

1. Massoud Ghanbari^{ORCID}: Department of Counseling, Ki.C., Islamic Azad University, Kish, Iran
2. Afsaneh Boostan^{ORCID}*: Department of Counseling, Ro.C., Islamic Azad University, Roudehen, Iran
3. Pantea Jahangir^{ORCID}: Department of Counseling, Ro.C., Islamic Azad University, Roudehen, Iran

*Corresponding Author's Email: Afsaneh.boostan@iau.ac.ir

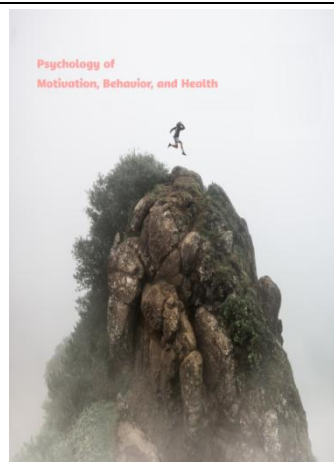
Received: 2026-05-26

Revised: 2026-08-25

Accepted: 2026-09-03

Initial Publish: 2026-09-09

Final Publish: 2027-06-22

Abstract

Introduction and Aim: Sexual variety-seeking is an important factor associated with the quality and stability of marital relationships and may be influenced by cognitive conflicts and couples' interaction patterns. This study aimed to test a structural model explaining sexual variety-seeking based on cognitive dissonance, considering the mediating role of communication patterns among married men.

Methodology: This fundamental, descriptive-correlational study employed structural equation modeling. The statistical population consisted of married men aged 25–45 years attending cultural centers in Tehran in 2025, of whom 250 were selected through convenience sampling. Data were collected using the Sexual Variety-Seeking Scale developed by Aref-Nazari et al., the Cognitive Dissonance Arousal and Reduction Questionnaire developed by Harmon-Jones, and the Communication Patterns Questionnaire developed by Christensen and Sullaway. Data were analyzed using SPSS version 24 and AMOS through structural equation modeling and bootstrapping procedures.

Findings: The proposed structural model demonstrated an acceptable fit to the data (CMIN/DF=2.447, GFI=0.96, AGFI=0.91, IFI=0.97, CFI=0.97, NFI=0.96, and RMSEA=0.07). Cognitive dissonance had a significant positive direct effect on sexual variety-seeking ($\beta=0.308$, $p=0.001$) and significantly predicted communication patterns ($\beta=0.323$, $p=0.001$). Communication patterns also had a significant positive effect on sexual variety-seeking ($\beta=0.394$, $p=0.002$). Furthermore, the indirect effect of cognitive dissonance on sexual variety-seeking through communication patterns was statistically significant ($\beta=0.127$, $p=0.001$). The total effect of cognitive dissonance on sexual variety-seeking was also significant ($\beta=0.435$, $p=0.001$).

Conclusion: Communication patterns mediated the relationship between cognitive dissonance and sexual variety-seeking among married men. Accordingly, psychological and couple-based interventions aimed at reducing cognitive dissonance and modifying dysfunctional communication patterns may contribute to reducing sexual variety-seeking tendencies and improving the quality and stability of marital relationships.

Keywords: Cognitive Dissonance, Communication Patterns, Sexual Variety-Seeking, Married Men, Structural Equation Modeling.

Copyright: © 2027 by the authors. Published under the terms and conditions of Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International (CC BY-NC 4.0) License.

How to Cite: Ghanbari, M., Boostan, A., & Jahangir, P. (2027). Structural Model Explaining Sexual Variety-Seeking Based on Cognitive Dissonance: The Mediating Role of Communication Patterns. *Psychology of Motivation, Behavior, and Health*, 5(2), 1-20.

Extended Abstract

Introduction and Aim

Marital relationships constitute an important context for emotional intimacy, psychological security, commitment, and the fulfillment of interpersonal and sexual needs. The quality and stability of these relationships are influenced by a complex interaction of individual, cognitive, emotional, sexual, and interpersonal factors. Among the issues that may challenge marital stability, sexual variety-seeking has received increasing attention because of its potential association with marital dissatisfaction, extramarital tendencies, and disruptions in relational commitment. Sexual variety-seeking generally refers to an individual's inclination toward novel or varied sexual experiences and may involve preferences for sexual novelty, multiple partners, or experiences beyond established relational patterns. Individual differences in men's sexual preferences suggest that casual sexual orientation and a preference for sexual variety may be shaped by multiple psychological and contextual mechanisms (Brooks, 2025). At the same time, contemporary approaches to sexual health emphasize that sexual pleasure and sexual preferences should be understood within broader interpersonal, relational, and sociocultural contexts rather than being conceptualized exclusively as isolated behavioral tendencies (Wood et al., 2019).

Sexual variety-seeking is a multidimensional phenomenon and should not necessarily be equated with extramarital behavior; however, under particular relational circumstances, a stronger preference for novelty may contribute to more favorable attitudes toward alternative sexual relationships or greater vulnerability to extradyadic involvement. Research on motivations for extradyadic relationships indicates that infidelity-related behaviors arise from heterogeneous motives, including dissatisfaction, unmet emotional or sexual needs, attraction to novelty, situational opportunities, and individual differences (Selterman et al., 2019). Similarly, studies of consensually non-monogamous adults have demonstrated that sexual diversity, novelty, different emotional experiences, and fulfillment of distinct needs can motivate involvement with multiple partners (Kelberga & Martinsone, 2022). Individual reactions to relational and sexual alternatives may also vary according to gender, relationship type, and sexual orientation, emphasizing the importance of contextualizing sexual behavior within interpersonal dynamics (Valentova et al., 2020).

Within marriage, sexual variety-seeking becomes particularly important because it may conflict with expectations regarding commitment, exclusivity, trust, and loyalty. Evidence suggests that attitudes toward extramarital relationships are associated with personality characteristics and sexual schemas, while sexual novelty-seeking may function as an important mediating mechanism in this process (Kaveh et al., 2024). Among married men, sexual variety-seeking has also been associated with sensation seeking, marital frustration, and sexual self-concept (Abdollahi, 2021; Asefi Far et al., 2023). Moreover, psychological interventions targeting maladaptive schemas and emotional-behavioral processes have demonstrated effects on sexual variety-seeking, supporting the view that this tendency is partly rooted in modifiable cognitive and psychological mechanisms (Mazloumi et al., 2024). Research concerning maladaptive schemas and emotional states in populations with problematic sexual behavior further indicates that underlying cognitive structures may contribute to sexual and behavioral tendencies (Vos et al., 2024).

One cognitive construct that may provide an important theoretical framework for explaining sexual variety-seeking is cognitive dissonance. Cognitive dissonance occurs when individuals simultaneously hold incompatible beliefs, attitudes, values, or behaviors, thereby experiencing psychological tension and motivation to restore consistency. Individuals may attempt to reduce such inconsistency through attitude change, behavioral modification, reinterpretation of circumstances, rationalization, or reducing the perceived importance of one conflicting cognition (Tovmasyan, 2023). Cognitive dissonance is not merely an abstract cognitive condition; psychophysiological evidence indicates that it is accompanied by measurable arousal and motivational processes that encourage individuals to reduce internal inconsistency (Ploger et al., 2021). Consequently, cognitive dissonance may influence decision-making and behavioral regulation when individuals encounter situations in which personal values conflict with desires or actions.

This mechanism may be particularly relevant to marital sexuality. A married man may simultaneously endorse values of fidelity and commitment while experiencing desires for sexual novelty. Such incompatibility can generate cognitive tension, and how this tension is resolved may influence subsequent attitudes and behaviors. Research on marital infidelity has demonstrated that individuals may employ cognitive justification strategies to reconcile extramarital behavior with their self-perceptions and

moral beliefs (Isanejad & Bagheri, 2017). Cognitive dissonance has similarly been identified as an important mechanism for understanding complex relational decisions and the maintenance of contradictory perceptions in distressing intimate relationships (Nicholson & Lutz, 2017). More recent evidence indicates that cognitive dissonance can meaningfully influence relationship dynamics through changes in interpretation, emotional responses, withdrawal, justification, and behavioral adjustment (Gill & Meenakshi, 2025). Attitudinal processes have also been associated with psychological outcomes in adverse intimate relationships, further demonstrating the importance of cognitive appraisal within relational contexts (Ibala et al., 2021).

Nevertheless, the relationship between cognitive dissonance and sexual variety-seeking is unlikely to operate solely through a direct pathway. Marital experiences are embedded within ongoing interpersonal exchanges, and communication patterns may determine whether cognitive and emotional conflicts are constructively resolved or become increasingly problematic. Communication patterns refer to relatively stable ways in which couples express needs, discuss disagreements, respond to conflict, withdraw from interaction, make demands, avoid difficult topics, and engage in mutual problem-solving. Constructive communication contributes to emotional regulation and marital satisfaction, whereas dysfunctional patterns can intensify relational distress (Li & Fung, 2022). Conflict communication research similarly highlights the importance of how couples communicate and perceive one another's responses during disagreement (Sanford, 2017).

Dysfunctional communication patterns such as avoidance, withdrawal, criticism, demand-withdraw cycles, and limited emotional expression have been frequently identified in distressed couples (Rahbari et al., 2021). Deficiencies in communication patterns are also associated with poorer family functioning and difficulties in managing emotional and interpersonal challenges (Teyrani Najaran et al., 2023). Conversely, intervention research suggests that communication patterns are modifiable and that changing dysfunctional interaction styles may coincide with improvements in relational aggression and emotional functioning (Kazemi et al., 2023). Recent evidence also emphasizes that constructive communication contributes to cohesion, effective conflict management, and relational stability among married couples (Ngari et al., 2026).

Accordingly, communication patterns may represent a mechanism through which cognitive dissonance is translated into sexual variety-seeking. If cognitive tension is accompanied by avoidance, withdrawal, limited self-disclosure, or ineffective conflict resolution, unresolved needs and emotional distance may accumulate, potentially strengthening the appeal of sexual novelty or alternative experiences. Models of sexual infidelity likewise indicate that extramarital tendencies result from combinations of individual and relational variables rather than a single isolated determinant (Moral & José, 2020). Thus, integrating cognitive dissonance and communication patterns into a single explanatory model may provide a more comprehensive understanding of sexual variety-seeking among married men. Therefore, the present study aimed to explain sexual variety-seeking based on cognitive dissonance, considering the mediating role of communication patterns among married men.

Methodology

The present study was fundamental in purpose and descriptive-correlational in design and employed structural equation modeling. In the proposed model, cognitive dissonance was considered the predictor variable, sexual variety-seeking was considered the criterion variable, and communication patterns were examined as the mediating variable. The statistical population consisted of married men aged 25–45 years attending cultural centers in Tehran between November 2025 and February 2026. Participants were recruited from Arasbaran, Bahman, Shohadaye Enghelab-e Eslami, Ibn Sina, and Shafagh cultural centers. Convenience sampling was employed. Based on structural equation modeling sample-size considerations and the eight factors measured across the study instruments, the minimum required sample size was estimated at 160 participants. To compensate for potentially incomplete questionnaires and increase the precision of parameter estimation, 250 participants were included in the final sample.

Data were collected using three standardized self-report instruments. Sexual variety-seeking was assessed using the Sexual Variety-Seeking Scale, a 46-item instrument measuring dimensions related to moral orientation, intimacy seeking, and variety in sexual behavior. Cognitive dissonance was evaluated using the Cognitive Dissonance Arousal and Reduction Questionnaire, consisting of 25 items distributed across cognitive dissonance arousal and dissonance reduction dimensions. Communication patterns were measured using the 35-item Communication Patterns Questionnaire, assessing

mutual constructive communication, mutual avoidance, and demand-withdraw communication. Data analysis was conducted using SPSS version 24 and AMOS. Descriptive statistics were calculated, and assumptions required for structural equation modeling, including multivariate normality, multivariate outliers, missing data, and sample adequacy, were evaluated. The hypothesized structural model and direct, indirect, and total effects were subsequently examined using covariance-based structural equation modeling and bootstrapping procedures.

Findings

The structural model demonstrated an acceptable fit to the observed data. The chi-square value was 41.605 with 17 degrees of freedom, and the chi-square-to-degrees-of-freedom ratio was 2.447. Other fit indices also supported the adequacy of the model, including GFI=0.96, AGFI=0.91, IFI=0.97, CFI=0.97, RFI=0.93, NFI=0.96, and RMSEA=0.07. These values indicated that the hypothesized relationships among cognitive dissonance, communication patterns, and sexual variety-seeking were consistent with the empirical data.

Structural path analysis showed that cognitive dissonance had a significant positive direct effect on sexual variety-seeking ($\beta=0.308$, $p=0.001$). Cognitive dissonance also had a significant positive direct effect on communication patterns ($\beta=0.323$, $p=0.001$). Furthermore, communication patterns significantly predicted sexual variety-seeking ($\beta=0.394$, $p=0.002$). Bootstrapping analysis demonstrated that the indirect effect of cognitive dissonance on sexual variety-seeking through communication patterns was significant ($\beta=0.127$, $p=0.001$). The total effect of cognitive dissonance on sexual variety-seeking was $\beta=0.435$ and was statistically significant ($p=0.001$). Therefore, communication patterns significantly mediated the relationship between cognitive dissonance and sexual variety-seeking.

Discussion and Conclusion

The findings demonstrated that cognitive dissonance was directly associated with higher sexual variety-seeking among married men. This result suggests that internal inconsistency between personal beliefs, marital values, sexual desires, and behavioral tendencies may contribute to stronger tendencies toward sexual novelty. When individuals simultaneously experience commitment to marital fidelity and a desire for alternative sexual experiences, the psychological discomfort generated by this

inconsistency may motivate attempts to reduce tension. If this tension is not managed through adaptive cognitive or relational strategies, sexual variety-seeking may emerge or become reinforced as one possible behavioral or attitudinal response.

Cognitive dissonance was also significantly related to communication patterns. This finding suggests that internal cognitive conflicts may extend beyond the individual's intrapersonal experience and influence interaction with the spouse. Persistent cognitive tension may encourage withdrawal, defensive interaction, avoidance of sensitive conversations, or difficulties in openly expressing sexual and emotional needs. Over time, such responses may contribute to less constructive communication and greater relational distance.

Communication patterns, in turn, significantly predicted sexual variety-seeking. Dysfunctional communication may reduce opportunities for couples to communicate dissatisfaction, negotiate differences in sexual needs, resolve conflicts, and restore emotional closeness. When unmet needs are not openly addressed, frustration may accumulate and alternative sexual experiences may become increasingly attractive as sources of novelty, validation, emotional escape, or temporary relief. By contrast, constructive communication may enable couples to negotiate differences and manage relational dissatisfaction before it develops into more problematic patterns.

The most important finding was the significant mediating role of communication patterns. Cognitive dissonance did not affect sexual variety-seeking exclusively through a direct pathway; part of its influence was transmitted through marital communication. This finding supports a multilevel explanation in which intrapersonal cognitive conflict influences interpersonal processes, which subsequently contribute to sexual attitudes and tendencies. In practical terms, cognitive tension may first alter how individuals interact with their spouses, while dysfunctional interaction may then intensify emotional distance, unresolved needs, and interest in sexual alternatives.

Overall, the findings support an integrated conceptualization of sexual variety-seeking as a phenomenon shaped by the interaction of cognitive and relational mechanisms. Cognitive dissonance appears to constitute an important intrapersonal factor, whereas communication patterns represent an interpersonal mechanism through which its effects may be amplified or transmitted. The results therefore

suggest that understanding sexual variety-seeking among married men requires attention not only to sexual preferences themselves but also to underlying cognitive conflicts and the relational context in which these conflicts are managed. Couple-based interventions that simultaneously address

contradictory cognitions, communication difficulties, unmet needs, emotional expression, and conflict-management skills may consequently offer a more comprehensive approach to reducing problematic sexual variety-seeking and enhancing the quality and stability of marital relationships.

الگوی تبیین تنوع طلبی جنسی بر اساس ناهماهنگی شناختی: نقش میانجی الگوهای ارتباطی

۱. مسعود قنبری¹: گروه مشاوره، واحد بین المللی کیش، دانشگاه آزاد اسلامی، کیش، ایران

۲. افسانه بوستان²: گروه مشاوره، واحد رودهن، دانشگاه آزاد اسلامی، روهن، ایران

۲. پانته آجهانگیر²: گروه مشاوره، واحد رودهن، دانشگاه آزاد اسلامی، رودهن، ایران

*ایمیل نویسنده مسئول: Afsaneh.boostan@iau.ac.ir

انتشار نهایی: ۱۴۰۶/۰۴/۰۱

انتشار اولیه: ۱۴۰۵/۰۶/۱۸

پذیرش: ۱۴۰۵/۰۶/۱۲

بازنگری: ۱۴۰۵/۰۶/۰۳

دریافت: ۱۴۰۵/۰۳/۰۵

چکیده

مقدمه و هدف: تنوع طلبی جنسی از عوامل مهم مرتبط با کیفیت روابط زناشویی است و می تواند تحت تأثیر تعارض های شناختی و شیوه تعامل زوجین قرار گیرد. پژوهش حاضر با هدف آزمون الگوی تبیینی تنوع طلبی جنسی بر اساس ناهماهنگی شناختی با در نظر گرفتن نقش میانجی الگوهای ارتباطی در مردان متأهل انجام شد.

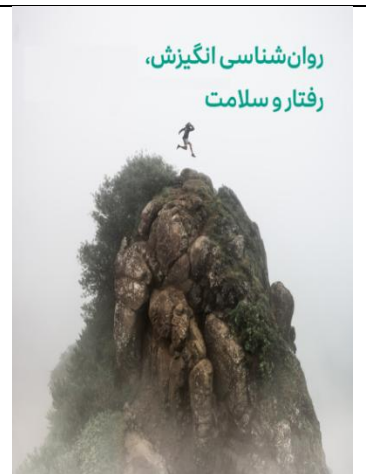
روش شناسی: پژوهش حاضر از نظر هدف بنیادی و از نظر روش، توصیفی-همبستگی از نوع مدل یابی معادلات ساختاری بود. جامعه آماری شامل مردان متأهل ۲۵ تا ۴۵ ساله مراجعه کننده به فرهنگسراهای شهر تهران در سال ۲۰۲۵ بود که از میان آنان ۲۵۰ نفر به روش نمونه گیری در دسترس انتخاب شدند. ابزارهای گردآوری داده ها شامل پرسشنامه تنوع طلبی جنسی عارف نظری و همکاران، پرسشنامه برانگیختگی و کاهش ناهماهنگی شناختی هارمون-جونز و پرسشنامه الگوهای ارتباطی کریستنسن و سالوی بود. داده ها با استفاده از نرم افزارهای SPSS نسخه ۲۴ و AMOS و از طریق مدل یابی معادلات ساختاری و روش بوت استرپ تحلیل شدند.

یافته ها: شاخص های برازش نشان دادند که مدل پیشنهادی از برازش مطلوبی برخوردار بود ($GFI=0.96$, $CMIN/DF=2.447$). شاخص های برازش $AGFI=0.91$, $CFI=0.97$, $NFI=0.96$ و $RMSEA=0.07$. ناهماهنگی شناختی اثر مستقیم مثبت و معناداری بر تنوع طلبی جنسی داشت ($\beta=0.308$, $p=0.001$) و همچنین به طور مثبت و معناداری الگوهای ارتباطی را پیش بینی کرد ($\beta=0.323$, $p=0.001$). اثر الگوهای ارتباطی بر تنوع طلبی جنسی نیز مثبت و معنادار بود ($\beta=0.394$, $p=0.002$). افزون بر این، اثر غیرمستقیم ناهماهنگی شناختی بر تنوع طلبی جنسی از طریق الگوهای ارتباطی معنادار بود ($\beta=0.127$, $p=0.001$) و اثر کل ناهماهنگی شناختی بر تنوع طلبی جنسی برابر با ۰.۴۳۵ و معنادار بود ($p=0.001$).

نتیجه گیری: یافته ها نشان دادند که الگوهای ارتباطی در رابطه میان ناهماهنگی شناختی و تنوع طلبی جنسی نقش میانجی دارند. بنابراین، مداخلات روان شناختی و زوج درمانی متمرکز بر کاهش ناهماهنگی شناختی و اصلاح الگوهای ارتباطی ناکارآمد می توانند در کاهش گرایش به تنوع طلبی جنسی و بهبود کیفیت روابط زناشویی مؤثر باشند.

کلیدواژه ها: ناهماهنگی شناختی، الگوهای ارتباطی، تنوع طلبی جنسی، مردان متأهل، مدل یابی معادلات ساختاری.

روان شناسی انگیزش، رفتار و سلامت

نحوه استناددهی: قنبری، مسعود، بوستان، افسانه، و جهانگیر، پانته آ. (۱۴۰۶). الگوی تبیین تنوع طلبی جنسی بر اساس ناهماهنگی شناختی: نقش میانجی الگوهای ارتباطی. روان شناسی انگیزش، رفتار و سلامت، ۲۰(۲)، ۱-۲۰.

مجاز و حق نشر: © ۱۴۰۶ تمامی حقوق انتشار این مقاله متعلق به نویسنده است. انتشار این مقاله به صورت دسترسی آزاد مطابق با گواهی (CC BY-NC) صورت گرفته است. (4.0)

مقدمه

روابط زناشویی یکی از مهم‌ترین بسترهای تجربه صمیمیت، تعهد، امنیت روان‌شناختی و ارضای نیازهای عاطفی و جنسی در بزرگسالی به شمار می‌رود. کیفیت این روابط تحت تأثیر مجموعه‌ای پیچیده از عوامل فردی، شناختی، هیجانی، بین‌فردی و اجتماعی قرار دارد و اختلال در هر یک از این حوزه‌ها می‌تواند تعادل رابطه زوجین را با چالش مواجه سازد. در این میان، مسائل مرتبط با رفتار و ترجیحات جنسی به دلیل پیوند مستقیم با صمیمیت، رضایت زناشویی، احساس تعهد و استمرار رابطه، از اهمیت ویژه‌ای برخوردارند. در سال‌های اخیر، توجه پژوهشگران به تفاوت‌های فردی در ترجیحات جنسی، گرایش به روابط کوتاه‌مدت، تمایل به تجربه‌های جدید جنسی و مفهوم تنوع‌طلبی جنسی افزایش یافته است؛ به‌ویژه در مردان که برخی مطالعات، تفاوت‌های فردی معناداری را در میزان تمایل به تجربه شریک‌های متعدد، روابط جنسی غیرمتعهدانه و تنوع در تجربه‌های جنسی گزارش کرده‌اند (Brooks, 2025). در عین حال، تأکید بر لذت، رضایت و تنوع در حوزه سلامت جنسی سبب شده است که مطالعه رفتارهای جنسی نه صرفاً از منظر آسیب‌شناسی، بلکه در ارتباط با ساختار رابطه، ارزش‌های فردی، تعهد و کیفیت تعاملات زوجین مورد توجه قرار گیرد (Wood et al., 2019).

تنوع‌طلبی جنسی را می‌توان به‌طور کلی نوعی گرایش به تجربه محرک‌ها، موقعیت‌ها یا شرکای جنسی متنوع دانست که شدت و نحوه بروز آن در افراد متفاوت است. این گرایش لزوماً در همه افراد به رفتار خارج از رابطه منجر نمی‌شود، اما در شرایطی خاص می‌تواند با نگرش مثبت‌تر نسبت به روابط خارج از ازدواج، تمایل به برقراری روابط کوتاه‌مدت یا جست‌وجوی تجربه‌های جدید همراه شود. شواهد نشان داده‌اند که انگیزه‌های مرتبط با روابط فرازناشویی و رفتارهای خارج از چهارچوب تعهد زوجی یک‌دست نیستند و می‌توانند از عواملی مانند نارضایتی رابطه‌ای، میل به تنوع، هیجان‌خواهی، نیازهای ارضاننده، فرصت‌های محیطی و ویژگی‌های فردی تأثیر پذیرند (Selterman et al., 2019). همچنین، بررسی انگیزه‌های افراد در روابط غیرتک‌همسری نشان داده است که جست‌وجوی تنوع، تجربه‌های جنسی متفاوت، کاهش یکنواختی و پاسخ به نیازهای متفاوت از جمله مؤلفه‌هایی هستند که می‌توانند در

شکل‌گیری تمایل به رابطه با شرکای متعدد نقش داشته باشند (Kelberga & Martinsone, 2022). از سوی دیگر، تفاوت‌های جنسیتی، نوع رابطه و جهت‌گیری جنسی نیز با نحوه تجربه حسادت و واکنش به تنوع در روابط عاطفی و جنسی مرتبط دانسته شده‌اند (Valentova et al., 2020).

در بافت ازدواج، تنوع‌طلبی جنسی از آن جهت اهمیت بیشتری پیدا می‌کند که ممکن است با اصول بنیادینی مانند وفاداری، تعهد، اعتماد و انحصار رابطه‌ای در تعارض قرار گیرد. پژوهش‌ها نشان داده‌اند که نگرش به روابط فرازناشویی می‌تواند تحت تأثیر ساختارهای شخصیتی و طرحواره‌های جنسی قرار گیرد و تنوع‌طلبی جنسی نیز در این میان نقش واسطه‌ای مهمی ایفا کند (Kaveh et al., 2024). همچنین، در مردان متأهل، سطوح بالاتر تنوع‌طلبی جنسی و هیجان‌خواهی با افزایش سرخوردگی زناشویی ارتباط داشته است، که نشان می‌دهد این گرایش ممکن است نه تنها به عنوان یک ترجیح فردی، بلکه در ارتباط با کیفیت رابطه و ادراک فرد از زندگی زناشویی نیز معنا پیدا کند (Asefi Far et al., 2023). یافته‌های دیگری نیز بیان کرده‌اند که تنوع‌طلبی جنسی در مردان متأهل تا حدی بر اساس هیجان‌خواهی و خودپنداره جنسی قابل پیش‌بینی است و بنابراین، سازوکارهای شناختی و ادراکی فرد درباره خود و نیازهای جنسی‌اش می‌توانند در این پدیده نقش داشته باشند (Abdollahi, 2021). علاوه بر این، برخی مداخلات روان‌شناختی مانند طرحواره‌درمانی توانسته‌اند بر کاهش تکانشگری، اضطراب و تنوع‌طلبی جنسی اثرگذار باشند که این امر بر نقش فرآیندهای شناختی و هیجانی در پایداری این گرایش تأکید می‌کند (Mazloumi et al., 2024).

در کنار ویژگی‌های شخصیتی و هیجانی، ساختارهای شناختی عمیق‌تر نیز می‌توانند به تبیین تفاوت‌های افراد در رفتارهای جنسی کمک کنند. شواهد حاکی از آن است که طرحواره‌های ناسازگار اولیه و حالات هیجانی با الگوهای رفتاری مرتبط با مسائل جنسی ارتباط دارند و این روابط می‌توانند از طریق شیوه پردازش اطلاعات، تنظیم هیجان و ارزیابی موقعیت‌های بین‌فردی عمل کنند (Vos et al., 2024). از این منظر، تنوع‌طلبی جنسی را می‌توان در بخشی از افراد پیامد مجموعه‌ای از تعارض‌های درونی دانست که در سطح شناختی،

آسیب‌زا نیز به عنوان عاملی مؤثر در تداوم الگوهای رفتاری و تصمیم‌گیری‌های پیچیده شناخته شده است؛ به‌گونه‌ای که افراد ممکن است برای سازگار کردن ادراک خود از رابطه با تجربه‌های منفی و متعارض، به بازتفسیر واقعیت یا تعدیل نگرش‌های خود روی آورند (Nicholson & Lutz, 2017).

مطالعات جدیدتر نیز نشان داده‌اند که ناهماهنگی شناختی می‌تواند به‌طور معناداری پویایی روابط میان افراد را تحت تأثیر قرار دهد. تعارض میان انتظارات، ارزش‌ها، باورها و تجربه‌های واقعی در رابطه می‌تواند به تغییر نگرش، کناره‌گیری، توجیه‌گری، افزایش تعارض یا جست‌وجوی راه‌هایی برای کاهش فشار روانی منجر شود (Gill & Meenakshi, 2025). در همین راستا، حتی در سایر حوزه‌های روابط بین‌فردی و آسیب‌های رابطه‌ای نیز نگرش‌های فردی و پذیرش شناختی برخی رفتارها با پیامدهای روان‌شناختی مرتبط دانسته شده‌اند (Ibala et al., 2021). بنابراین، می‌توان فرض کرد که در مردان متأهل، زمانی که میان ارزش‌های مربوط به وفاداری و تعهد از یک سو و میل به تجربه تنوع جنسی از سوی دیگر تعارض ایجاد می‌شود، شدت ناهماهنگی شناختی می‌تواند بر احتمال ظهور یا تقویت گرایش‌های تنوع‌طلبانه تأثیر بگذارد.

با این حال، رابطه میان ناهماهنگی شناختی و تنوع‌طلبی جنسی احتمالاً رابطه‌ای ساده و مستقیم نیست. روابط زناشویی در یک فضای بین‌فردی شکل می‌گیرند و نحوه ارتباط زوجین می‌تواند تعیین کند که تعارض‌های درونی تا چه اندازه به شیوه‌ای سازنده یا ناسازگارانه مدیریت شوند. الگوهای ارتباطی از مهم‌ترین سازه‌های تبیین‌کننده کیفیت روابط زوجین هستند و نحوه گفت‌وگو، بیان نیازها، واکنش به تعارض، کناره‌گیری، مطالبه‌گری، اجتناب، همکاری و حل مسئله را دربرمی‌گیرند. پژوهش‌های انجام‌شده در زوجین نشان داده‌اند که کیفیت الگوهای ارتباطی با رضایت زناشویی ارتباط نزدیکی دارد و تنظیم هیجان نیز می‌تواند یکی از سازوکارهای واسطه‌ای در این رابطه باشد (Li & Fung, 2022). به بیان دیگر، زوج‌هایی که از الگوهای ارتباطی سازنده‌تر استفاده می‌کنند، احتمال بیشتری دارد که هیجانات خود را تنظیم کرده، تعارض‌ها را به‌طور مستقیم مطرح کنند و نیازهای یکدیگر را بهتر درک نمایند.

هیجانی و رفتاری شکل می‌گیرند. یکی از مفاهیم نظری مهم برای تبیین چنین تعارض‌هایی، ناهماهنگی شناختی است. ناهماهنگی شناختی زمانی تجربه می‌شود که میان دو یا چند شناخت، باور، نگرش یا رفتار فرد ناسازگاری وجود داشته باشد و این ناسازگاری موجب تجربه تنش روان‌شناختی شود. فرد در مواجهه با چنین وضعیتی معمولاً تلاش می‌کند از طریق تغییر نگرش، بازتفسیر شرایط، توجیه رفتار، کاهش اهمیت یکی از شناخت‌های متعارض یا تغییر رفتار، سطح تنش ایجادشده را کاهش دهد (Tovmasyan, 2023).

ناماهنگی شناختی صرفاً یک پدیده ذهنی انتزاعی نیست، بلکه با برانگیختگی روان‌شناختی و فیزیولوژیک همراه است و می‌تواند بر تصمیم‌گیری، رفتار و شیوه واکنش فرد به موقعیت‌های تعارض‌آمیز تأثیر بگذارد. شواهد روان‌فیزیولوژیک نشان داده‌اند که تجربه ناهماهنگی با تغییرات قابل‌سنجش در برانگیختگی همراه است و از این رو می‌توان آن را نوعی وضعیت انگیزشی دانست که فرد را به سمت کاهش تنش سوق می‌دهد (Ploger et al., 2021). این سازوکار در روابط عاطفی نیز اهمیت فراوانی دارد، زیرا افراد ممکن است همزمان دارای باورهایی مانند «باید به رابطه متعهد بمانم» و تمایلات یا رفتارهایی باشند که با این باور تعارض دارند. در چنین وضعیتی، فرد برای حفظ یکپارچگی روان‌شناختی خود ممکن است رفتار را توجیه کند، معیارهای اخلاقی را بازتعریف کند، مسئولیت را به شرایط نسبت دهد یا کیفیت رابطه موجود را منفی‌تر ارزیابی نماید.

در حوزه روابط زناشویی و وفاداری نیز ناهماهنگی شناختی به عنوان یکی از سازوکارهای مهم در توجیه رفتارهای متعارض با تعهد بررسی شده است. مطالعه پدیدارشناختی راهبردهای توجیه خیانت نشان داده است که افراد ممکن است برای کاهش تعارض میان تصویر خود به عنوان فردی متعهد و رفتار فرازناشویی، از راهبردهایی مانند توجیه موقعیت، نسبت دادن مسئولیت به همسر، کم‌اهمیت جلوه دادن رفتار و بازتعریف معنای وفاداری استفاده کنند (Isanejad & Bagheri, 2017). این یافته نشان می‌دهد که تنوع‌طلبی یا رفتارهای مرتبط با آن را نمی‌توان صرفاً از منظر میل جنسی یا انگیزش هیجانی تبیین کرد، بلکه لازم است فرآیندهای شناختی‌ای که فرد از طریق آنها تعارض میان ارزش‌ها و رفتار خود را مدیریت می‌کند نیز مورد توجه قرار گیرند. همچنین، ناهماهنگی شناختی در بافت روابط

درباره تعارض‌ها و حل مسئله وجود دارد، فرد ممکن است فرصت بیشتری برای بازنگری شناختی، بیان نارضایتی‌ها و یافتن راه‌حل درون‌زوجهی داشته باشد. در مقابل، در روابطی که اجتناب، کناره‌گیری، سرزنش، سکوت یا تعارض مکرر غالب است، احتمال دارد ناهماهنگی شناختی بدون حل باقی بماند و فرد برای کاهش تنش به راهبردهای جبرانی یا توجیهی روی آورد. در چنین شرایطی، گرایش به تجربه‌های جدید جنسی ممکن است به صورت یکی از راه‌های اجتناب از تنش، جبران ناکامی، بازیابی احساس مطلوبیت یا کاهش موقت تعارض درونی عمل کند.

ارتباط این فرآیند با رفتارهای فرازناشویی نیز در مطالعات مختلف قابل مشاهده است. مدل‌های پیش‌بینی رفتار خیانت جنسی در افراد متأهل نشان داده‌اند که این رفتارها از مجموعه‌ای از متغیرهای فردی و رابطه‌ای تأثیر می‌پذیرند و نمی‌توان آنها را به یک عامل منفرد نسبت داد (Moral & José, 2020). به همین ترتیب، نگرش به روابط خارج از ازدواج تحت تأثیر ویژگی‌های شخصیتی، طرحواره‌های جنسی و تمایل به نوگرایی و تنوع جنسی است (Kaveh et al., 2024). این یافته‌ها بر ضرورت مدل‌هایی تأکید می‌کنند که به جای بررسی متغیرها به صورت مجزا، مسیرهای مستقیم و غیرمستقیم میان آنها را مطالعه کنند. در چنین رویکردی، ناهماهنگی شناختی می‌تواند به عنوان متغیر پیش‌بین، تنوع‌طلبی جنسی به عنوان پیامد و الگوهای ارتباطی به عنوان یکی از سازوکارهای میانجی در نظر گرفته شود.

از سوی دیگر، تجربه تنوع‌طلبی جنسی در مردان باید در بستر پیچیدگی ترجیحات جنسی مردانه نیز بررسی شود. یافته‌های موجود نشان می‌دهد که تمایل به رابطه جنسی غیرمتعهدانه و تنوع در شریک جنسی در مردان، تحت تأثیر ترکیبی از عوامل زیستی، روان‌شناختی و اجتماعی قرار دارد و شدت آن میان افراد بسیار متفاوت است (Brooks, 2025). بنابراین، نمی‌توان صرف وجود چنین تمایلی را معادل رفتار خارج از رابطه دانست؛ بلکه مهم آن است که فرد چگونه این تمایل را در ساختار باورها، ارزش‌ها، تعهدات و رابطه زناشویی خود پردازش می‌کند. اگر میان تمایل و ارزش‌های فردی تعارض ایجاد شود، ناهماهنگی شناختی افزایش می‌یابد و نحوه مدیریت این ناهماهنگی می‌تواند به کیفیت ارتباط زوجین وابسته باشد. این تبیین می‌تواند روشن سازد که چرا برخی افراد با وجود تجربه گرایش به

الگوهای ارتباطی در شرایط تعارض اهمیت دوچندانی دارند. یکی از چالش‌های رایج در زوجین، شکل‌گیری چرخه‌هایی مانند توقع/کناره‌گیری است که در آن یکی از زوجین با اصرار و مطالبه وارد تعامل می‌شود و دیگری از گفت‌وگو فاصله می‌گیرد. چنین الگویی می‌تواند تعارض را مزمن، صمیمیت را کاهش و احساس ناکامی را افزایش دهد. ارزیابی ارتباط تعارضی در زوج‌ها نیز نشان داده است که نحوه سنجش و تجربه الگوهای ارتباطی از دید فرد، همسر و مشاهده‌گر می‌تواند اطلاعات مهمی درباره ساختار تعامل زوجی فراهم کند (Sanford, 2017). همچنین، مطالعات کیفی نشان داده‌اند که در زوجین دارای تعارض زناشویی، الگوهای ارتباطی ناسازگار از جمله اجتناب، سکوت، سرزنش، ناتوانی در بیان احساسات و فقدان گفت‌وگوی مؤثر به طور برجسته مشاهده می‌شوند (Rahbari et al., 2021). این یافته‌ها نشان می‌دهند که کیفیت ارتباط می‌تواند بستری باشد که در آن تعارض‌های شناختی فرد یا حل شوند یا تشدید گردند.

در همین زمینه، پژوهش‌های داخلی نشان داده‌اند که تغییر الگوهای ارتباطی می‌تواند همزمان با کاهش پرخاشگری پنهان زناشویی و بهبود برخی کارکردهای هیجانی زوجین اتفاق افتد و بنابراین، این الگوها قابلیت تغییر و مداخله‌پذیری دارند (Kazemi et al., 2023). همچنین، نارسایی در الگوهای ارتباطی با اختلال در کنش‌وری خانواده همراه گزارش شده است و می‌تواند بر نحوه مدیریت تعارض و تنظیم هیجان اعضای خانواده تأثیر بگذارد (Teyrani Najaran et al., 2023). یافته‌های جدید در زمینه زوجین نیز نشان می‌دهند که الگوهای ارتباطی سالم‌تر با تعامل مؤثرتر، انسجام بیشتر و توانایی بهتر برای مدیریت اختلافات همراه هستند و ضعف در این الگوها می‌تواند به فاصله عاطفی و کاهش کیفیت رابطه منجر شود (Ngari et al., 2026). بر این اساس، الگوهای ارتباطی را می‌توان نه فقط پیامد کیفیت رابطه، بلکه یکی از سازوکارهای اصلی شکل‌دهنده به مسیر تحولات شناختی و هیجانی زوجین دانست.

از منظر نظری، زمانی که یک مرد متأهل دچار ناهماهنگی میان تعهد زناشویی و تمایل به تنوع جنسی می‌شود، کیفیت رابطه ارتباطی او با همسر می‌تواند تعیین کند که این تنش چگونه پردازش شود. در روابطی که گفت‌وگوی باز، همدلی، بیان نیازهای جنسی، مذاکره

بر این اساس، توجه به نقش واسطه‌ای الگوهای ارتباطی از نظر کاربردی نیز اهمیت دارد. اگر مشخص شود که بخشی از رابطه میان ناهماهنگی شناختی و تنوع طلبی جنسی از مسیر الگوهای ارتباطی منتقل می‌شود، می‌توان به جای تمرکز صرف بر کنترل رفتار جنسی یا کاهش تمایل فرد، بر اصلاح تعاملات زناشویی، افزایش گفت‌وگوی سازنده، ارتقای بیان نیازها و آموزش راهبردهای حل تعارض نیز متمرکز شد. چنین رویکردی با دیدگاه‌های جدید در زوج‌درمانی هماهنگ است که مشکلات رابطه‌ای را حاصل تعامل میان شناخت، هیجان و رفتار می‌دانند و بر مداخله همزمان در این سطوح تأکید دارند. همچنین، شناخت این مسیر می‌تواند به درمانگران کمک کند تا در مواجهه با تنوع طلبی جنسی، تعارض‌های شناختی زمینه‌ای و الگوهای تعامل زوجین را نیز ارزیابی کنند و از تبیین‌های تک‌عاملی پرهیز نمایند.

در مجموع، با وجود شواهد موجود درباره نقش ناهماهنگی شناختی در تصمیم‌گیری و روابط (Ploger et al., 2021; Tovmasyan, 2023)، ارتباط آن با توجیه رفتارهای متعارض با تعهد (Isanejad & Bagheri, 2017)، نقش الگوهای ارتباطی در کیفیت و پایداری روابط زناشویی (Li & Fung, 2022; Ngari et al., 2026; Sanford, 2017) و اهمیت عوامل شناختی و رابطه‌ای در تنوع طلبی و رفتارهای فرازناشویی (Kaveh et al., 2024; Valentova et al., 2020; Vos et al., 2024)، بررسی همزمان این متغیرها در قالب یک مدل ساختاری می‌تواند خلأ موجود در ادبیات پژوهش را تا حدی پوشش دهد و درک دقیق‌تری از سازوکارهای شکل‌گیری تنوع طلبی جنسی در مردان متأهل فراهم آورد.

بنابراین، هدف پژوهش حاضر تبیین تنوع طلبی جنسی بر اساس ناهماهنگی شناختی با در نظر گرفتن نقش میانجی الگوهای ارتباطی در مردان متأهل بود.

روش‌شناسی

پژوهش حاضر از نظر هدف، بنیادی و از نظر روش، توصیفی - همبستگی از نوع مدل‌یابی معادلات ساختاری (SEM) بود. در مدل پیشنهادی پژوهش، ناهماهنگی شناختی به عنوان متغیر پیش‌بین،

تنوع، همچنان در چهارچوب رابطه متعهد باقی می‌مانند، در حالی که برخی دیگر ممکن است به توجیه‌گری، فاصله‌گیری عاطفی یا رفتارهای فرازناشویی روی آورند.

همچنین، شرایط هیجانی و رابطه‌ای می‌توانند شدت این فرآیند را تحت تأثیر قرار دهند. مطالعات نشان داده‌اند که تنوع طلبی جنسی با تکانشگری و اضطراب ارتباط دارد و مداخلات مبتنی بر بازسازی طرحواره‌های ناسازگار می‌توانند بر کاهش آن اثرگذار باشند (Mazloumi et al., 2024). از سوی دیگر، وجود تعارض‌های رابطه‌ای و نگرش‌های خاص نسبت به روابط فرازناشویی می‌تواند به افزایش آمادگی فرد برای جست‌وجوی تجربه‌های جایگزین منجر شود (Asefi Far et al., 2023; Moral & José, 2020). بنابراین، ناهماهنگی شناختی می‌تواند از یک سو با ایجاد تنش درونی و از سوی دیگر با تأثیرگذاری بر شیوه تعامل فرد با همسر، شرایطی را ایجاد کند که در آن تنوع طلبی جنسی تقویت شود.

مجموع شواهد نظری و تجربی نشان می‌دهد که تنوع طلبی جنسی پدیده‌ای چندعاملی است و بررسی آن نیازمند توجه همزمان به عوامل فردی و بین‌فردی است. اگرچه مطالعات پیشین به نقش هیجان‌خواهی، خودپنداره جنسی، طرحواره‌های جنسی، ویژگی‌های شخصیتی، تعارض زناشویی و انگیزه‌های روابط فرازناشویی پرداخته‌اند (Abdollahi, 2021; Kelberga & Martinsone, 2022; Selterman et al., 2019)، و پژوهش‌های دیگری نیز ارتباط ناهماهنگی شناختی با توجیه رفتار و پویایی روابط را نشان داده‌اند (Gill & Meenakshi, 2025; Isanejad & Bagheri, 2017; Nicholson & Lutz, 2017)، هنوز چگونگی پیوند این فرآیند شناختی با تنوع طلبی جنسی از طریق سازوکارهای ارتباطی زوجین به اندازه کافی روشن نشده است. به‌ویژه، با توجه به اینکه الگوهای ارتباطی می‌توانند بر رضایت زناشویی، تنظیم هیجان، حل تعارض و کنش‌وری خانواده اثرگذار باشند (Kazemi et al., 2023; Li & Fung, 2022; Ngari et al., 2026; Rahbari et al., 2021; Teyrani Najaran et al., 2023)، بررسی نقش میانجی این سازه می‌تواند به شکل‌گیری مدلی جامع‌تر برای فهم تنوع طلبی جنسی کمک کند.

تنوع‌طلبی جنسی به منزله متغیر ملاک و الگوهای ارتباطی به مثابه متغیر میانجی در نظر گرفته شدند.

جامعه آماری پژوهش را مردان متأهل ۲۵ تا ۴۵ ساله مراجعه‌کننده به فرهنگسرای شهر تهران در فاصله زمانی آبان تا بهمن ۱۴۰۴ تشکیل دادند. نمونه‌گیری به شیوه در دسترس از میان مراجعه‌کنندگان به فرهنگسرای ارسباران (سیدخندان)، بهمن (نازی‌آباد)، شهدای انقلاب اسلامی (بهارستان)، ابن‌سینا (شهرک غرب) و شفق (یوسف‌آباد) انجام شد. این مراکز با هدف دستیابی به نمونه‌ای برخوردار از تنوع نسبی از نظر ویژگی‌های فرهنگی و اقتصادی انتخاب شدند.

برای تعیین حجم نمونه با استناد به نظر هومن (۱۳۸۴)، حداقل حجم نمونه در مدل‌یابی معادلات ساختاری، ۲۰ نفر به ازای هر عامل اندازه‌گیری‌شده در نظر گرفته شد. با توجه به اینکه ابزارهای مورد استفاده در پژوهش در مجموع شامل ۸ عامل بودند؛ به گونه‌ای که پرسشنامه تنوع‌طلبی جنسی دارای ۳ عامل، پرسشنامه ناهماهنگی شناختی دارای ۲ عامل و پرسشنامه الگوهای ارتباطی دارای ۳ عامل بود، حداقل حجم نمونه ۱۶۰ نفر برآورد گردید. ولیکن، جهت جبران احتمال ریزش نمونه، ناقص بودن برخی پرسشنامه‌ها و همچنین افزایش دقت برآورد پارامترهای مدل، تعداد ۲۵۰ نفر به عنوان نمونه نهایی پژوهش در نظر گرفته شد.

پرسشنامه تنوع‌طلبی جنسی توسط عارف‌نظری و همکاران (۲۰۱۱) با هدف سنجش میزان تنوع‌طلبی جنسی طراحی شده است. این ابزار شامل ۴۶ گویه است که پاسخ‌دهی به آن‌ها بر اساس مقیاس پنج‌درجه‌ای لیکرت از «کاملاً مخالفم» تا «کاملاً موافقم» انجام می‌شود. پرسشنامه مذکور سه حوزه اصلی شامل گرایش اخلاقی، صمیمیت‌جویی و تنوع در رفتار جنسی را مورد ارزیابی قرار می‌دهد. عارف‌نظری و همکاران (۲۰۱۱) ضریب آلفای کرونباخ کل پرسشنامه را ۰/۹۴ گزارش کردند. همچنین، ضرایب آلفای کرونباخ مربوط به مؤلفه‌های تمایل به داشتن شریک جنسی، جهت‌گیری اخلاقی، صمیمیت و رفتارهای مختلف جنسی به ترتیب ۰/۹۰، ۰/۸۱، ۰/۷۰ و ۰/۸۰ به دست آمد. افزون بر این، نتایج تحلیل عاملی، ساختار سه‌عاملی پرسشنامه را تأیید کرد که نشان‌دهنده برخورداری ابزار از ویژگی‌های روان‌سنجی مطلوب است.

پرسشنامه برانگیختگی و کاهش ناهماهنگی شناختی (DARQ) توسط هارمون جونز^۱ (۱۹۹۹) تدوین گردید که از ۲۵ گویه و ۲ خرده‌مقیاس برانگیختگی (۱۲ سوال) و کاهش ناهماهنگی (۱۳ سوال) تشکیل شده است. هدف از این پرسشنامه سنجش تفاوت‌های فردی مرتبط با فرایند ناهماهنگی شناختی است. نمره‌گذاری پرسشنامه به صورت طیف لیکرت ۵ نقطه‌ای می‌باشد که برای گزینه‌های «هرگز»، «به ندرت»، «گاهی»، «غالباً» و «همیشه» به ترتیب امتیازات ۱، ۲، ۳، ۴ و ۵ در نظر گرفته می‌شود. زندی (۱۳۸۹)، ضریب پایایی خرده‌مقیاس برانگیختگی ناهماهنگی و کاهش ناهماهنگی را به روش آلفای کرونباخ به ترتیب برابر با ۰/۷۴ و ۰/۸۴ گزارش کرده است. در پژوهش زارع و همکاران (۱۳۹۲)، آلفای کرونباخ دو خرده‌مقیاس مورد اشاره برابر با ۰/۷۵ و ۰/۸۱ به دست آمد. صفاری‌نیا و زندی (۱۳۸۹) برای آزمون اعتبار این مقیاس آن را بر روی ۵۲۸ نفر از دانشجویان دانشگاه پیام نور تهران اجرا کردند. نتایج بررسی آنها پایایی و روایی مقیاس را تأیید کرد و ضریب آلفای کرونباخ، ۰/۸۲۷ به دست آمد.

پرسشنامه الگوهای ارتباطی توسط کریستنسن و سالوی (۱۹۹۰) با هدف ارزیابی الگوهای ارتباطی زوجین طراحی شده است. این ابزار یک پرسشنامه خودگزارشی ۳۵ گویه‌ای است که الگوهای ارتباطی زوجین را در سه موقعیت هنگام بروز تعارض، در جریان گفت‌وگو درباره تعارض و پس از پایان بحث مورد ارزیابی قرار می‌دهد. پاسخ‌دهی به گویه‌ها بر اساس مقیاس ۹ درجه‌ای لیکرت، از «اصلاً امکان ندارد» با نمره ۱ تا «بسیار امکان دارد» با نمره ۹، انجام می‌شود. این پرسشنامه شامل سه خرده‌مقیاس ارتباط توقع/کناره‌گیری، ارتباط سازنده متقابل و ارتباط اجتناب متقابل است. خرده‌مقیاس ارتباط توقع/کناره‌گیری نیز دو الگوی ارتباطی «مرد توقع/زن کناره‌گیری» و «زن توقع/مرد کناره‌گیری» را دربرمی‌گیرد. کریستنسن و شنک (۱۹۹۱) روایی سه خرده‌مقیاس پرسشنامه الگوهای ارتباطی را از طریق مقایسه سه گروه از زوجین شامل زوجین غیردرمانده، درمانده و زوجین در آستانه طلاق یا جدایی بررسی کردند. یافته‌ها نشان داد که خرده‌مقیاس ارتباط سازنده متقابل توانایی تفکیک هر سه گروه را از یکدیگر دارد؛ در حالی که خرده‌مقیاس‌های ارتباط اجتناب متقابل

¹ - Harmon-Jones

یافته‌ها

بررسی ویژگی‌های جمعیت‌شناختی شرکت‌کنندگان نشان داد که ۳۱/۶ درصد از آنان در گروه سنی ۴۱ تا ۴۵ سال و ۳۲/۴ درصد در گروه سنی ۳۶ تا ۴۰ سال قرار داشتند. از نظر وضعیت شغلی، ۶۱/۶ درصد از شرکت‌کنندگان دارای شغل آزاد و ۳۸/۴ درصد کارمند بودند. از نظر سطح تحصیلات نیز بیشترین فراوانی به افراد دارای مدرک دیپلم (۵۴ درصد) اختصاص داشت و پس از آن، افراد دارای مدرک فوق دیپلم (۳۱/۶ درصد) قرار داشتند. همچنین از نظر مدت ازدواج، بیشترین فراوانی مربوط به افرادی بود که ۵ تا ۱۰ سال از ازدواج آنان گذشته بود.

شاخص‌های توصیفی مربوط به متغیرهای پژوهش، شامل میانگین، انحراف معیار، کمترین و بیشترین نمره مشاهده‌شده و شاخص‌های چولگی و کشیدگی در جدول ۱ ارائه شده است.

و ارتباط توقع/کناره‌گیری تنها قادر به تمایز زوجین درمانده از زوجین غیردرمانده بودند. همچنین، نولر و وایت (۱۹۹۰) با بررسی زوجین دارای سطوح متفاوت رضایت زناشویی دریافتند که ۲۷ گویه از مجموع ۳۵ گویه پرسشنامه می‌توانند به طور معناداری زوجین دارای رضایت زناشویی بالا و پایین را از یکدیگر متمایز کنند. در ایران نیز عبادت‌پور (۱۳۷۹) با بررسی رابطه بین این ابزار و پرسشنامه رضایت زناشویی ENRICH، ضرایب همبستگی خرده‌مقیاس‌های ارتباط سازنده متقابل، ارتباط اجتناب متقابل و ارتباط توقع/کناره‌گیری را به ترتیب ۰/۵۸، ۰/۵۶- و ۰/۳۵ گزارش نمود.

برای تجزیه و تحلیل داده‌های پژوهش از نرم‌افزارهای SPSS نسخه ۲۴ و AMOS استفاده شد. در بخش آمار توصیفی، شاخص‌هایی شامل فراوانی، درصد فراوانی، میانگین، انحراف معیار و دامنه تغییرات برای توصیف ویژگی‌های جمعیت‌شناختی و متغیرهای پژوهش به کار گرفته شد. در بخش آمار استنباطی نیز جهت آزمون مدل پیشنهادی پژوهش و بررسی روابط مستقیم و غیرمستقیم میان متغیرها از مدل‌یابی معادلات ساختاری (SEM) استفاده شد.

جدول ۱. شاخص‌های توصیفی متغیرهای پژوهش

متغیر	میانگین	انحراف معیار	کمترین	بیشترین	چولگی	کشیدگی
گرایش اخلاقی	۱۶/۸۸	۴/۳۸	۷	۳۶	۰/۸۷۴	۰/۳۰۷
صمیمیت جویی	۱۵/۴۲	۴/۱۲	۹	۳۵	۱/۱۸۸	۱/۲۹۷
تنوع در رفتار جنسی	۱۸/۸۸	۵/۰۱	۱۰	۳۶	۰/۵۹۹	۰/۴۰۴
تنوع طلبی جنسی کل	۵۱/۱۶	۱۰/۷۷	۳۲	۱۰۷	۱/۱۶۶۸	۱/۶۹۷
برانگیختگی	۳۲/۸۴	۱۲/۱۴	۱۰	۵۶	۰/۱۹۵	-۰/۱۹۷
کاهش ناهماهنگی	۳۲/۹۶	۱۲/۸۶	۹	۶۴	۰/۴۲۲	-۰/۴۸۳
برانگیختگی و ناهماهنگی شناختی کل	۵۱/۱۶	۲۲/۶۸	۱۹	۱۱۰	۰/۱۶	-۰/۶۱
توقع/کناره‌گیری	۲۸/۷۸	۱۳/۰۵	۸	۶۰	۰/۲۲۴	-۱/۱۳۱
سازنده متقابل	۲۸/۱۰	۱۱/۳۳	۶	۵۶	۰/۲۲۹	-۰/۸۵۵
اجتنابی متقابل	۲۳/۵۳	۸/۸۰	۸	۵۲	۰/۳۶۵	-۰/۵۱۰
الگوهای ارتباطی کل	۷۸/۸۸	۲۸/۲۴	۳۱	۱۶۳	۰/۳۷۱	-۰/۸۶۱

انحراف معیار الگوهای ارتباطی به ترتیب برابر با ۷۸/۸۸ و ۲۸/۲۴ بوده است. جدول شماره ۲ حاوی اطلاعات مربوط به ماتریس همبستگی در متغیرهای پژوهش می‌باشد.

بر اساس اطلاعات جدول ۱، میانگین و انحراف معیار تنوع‌طلبی جنسی به ترتیب برابر با ۵۱/۱۶ و ۱۰/۷۷؛ میانگین و انحراف معیار ناهماهنگی شناختی به ترتیب برابر با ۵۱/۱۶ و ۲۲/۶۸؛ و میانگین و

جدول ۲: ماتریس همبستگی متغیرهای پژوهش

متغیز	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱
۱ الگوهای ارتباطی											
توقع / کنتره گیری	۰/۸۶۴**	۱									
سازنده متقابل	۰/۸۷۹**	۰/۶۸۱**	۱								
اجتنابی متقابل	۰/۷۲۷**	۰/۵۲۴**	۰/۶۵۲**	۱							
تنوع طلبی جنسی	۰/۲۹۴**	۰/۳۲۶**	۰/۲۷۷**	۰/۳۴۴**	۱						
گرایش اخلاقی	۰/۲۱۶**	۰/۲۵۹**	۰/۱۹۶**	۰/۲۵۲**	۰/۸۱۹**	۱					
صمیمیت جویی	۰/۰۹۳	۰/۰۸۰	۰/۰۸۳	۰/۱۴۲*	۰/۷۱۹**	۰/۴۱۷**	۱				
تنوع در رفتار جنسی	۰/۳۷۹**	۰/۴۱۷**	۰/۳۷۱**	۰/۴۱۶**	۰/۸۱۰**	۰/۲۴۸**	۰/۲۴۸**	۱			
ناهماهنگی شناختی	۰/۲۶۹**	۰/۲۱۱**	۰/۲۳۱**	۰/۲۶۶**	۰/۱۸۵**	۰/۲۱۳**	۰/۰۹۰	۰/۱۲۲*	۱		
برانگیختگی	۰/۲۲۶**	۰/۱۷۷**	۰/۲۱۰**	۰/۲۳۴**	۰/۱۹۷**	۰/۲۲۶**	۰/۱۱۶*	۰/۱۲۵*	۰/۹۵۱**	۱	
کاهش ناهماهنگی	۰/۲۷۷**	۰/۲۲۴**	۰/۲۲۱**	۰/۲۷۳**	۰/۱۶**	۰/۱۸۶**	۰/۰۶۱	۰/۱۲۸*	۰/۹۶۶**	۰/۸۳۹**	۱

پیش فرض دوم، داده‌های پرت: در پژوهش حاضر قبل از برآورد پارامترهای آزاد در مدل معادلات ساختاری، موارد پرت چندمتغیره از طریق شاخص ماله‌نوبیس بررسی شدند که مشخص شد هیچ موردی از داده‌ها پرت نبوده؛ بنابراین، نباید حذف شوند.

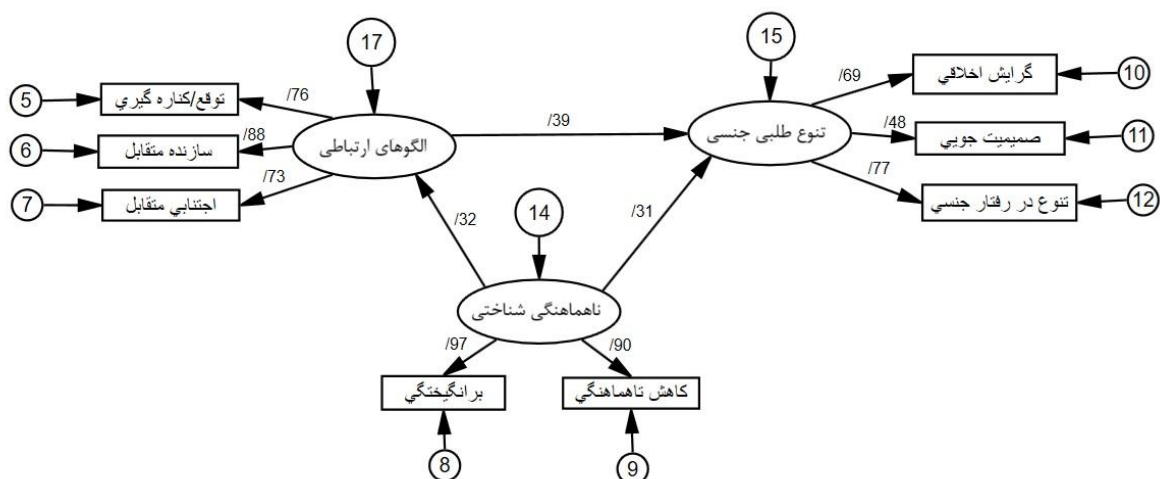
پیش فرض سوم، نرمال بودن چندمتغیره: در این پژوهش، جهت بررسی برقراری یا عدم برقراری نرمال بودن چندمتغیره از مقدار ضریب مردیا و نسبت بحرانی مربوط به این ضریب استفاده شده است. نسبت بحرانی مربوط به این ضریب که از تقسیم مقدار کشیدگی چندمتغیره بر خطای معیار آنها حاصل شده است قابل مقایسه با مقدار ۲/۵۸ است. قدر مطلق‌های بزرگ‌تر از این مقدار برای نسبت بحرانی کشیدگی می‌تواند به عنوان تفاوت معنادار توزیع چندمتغیره با یک توزیع نرمال تفسیر شود. با توجه به مقدار ضریب مردیا در پژوهش حاضر پیش فرض نرمال بودن چندمتغیره برای مدل مورد بررسی، برقرار بوده است.

چنان که در جدول ۲ قابل ملاحظه است: بین الگوهای ارتباطی و ناهماهنگی شناختی ($P < 0/01$, $r = 0/269$) و الگوهای ارتباطی و تنوع طلبی جنسی ($P < 0/05$, $r = 0/294$) رابطه مثبت و معنادار وجود دارد. به منظور استفاده از معادلات ساختاری، رعایت تعدادی پیش فرض، ضروری است.

پیش فرض نخست: در پژوهش حاضر با مدنظر قرار دادن حد بالای نسبت حجم نمونه به تعداد متغیرهای مشاهده شده و پارامترهای آزاد (نسبت ۲۰ به ۱)، پیچیدگی مدل، روش برآوردهای پارامترهای آزاد، برآورد حداکثر درست‌نمایی (نیاز داشتن به حجم نمونه بالا)، حجم داده‌های مفقود (کمتر از ۵ درصد) و رابطه نرمالیتی چندمتغیره با حجم نمونه (هر چه انحراف از نرمال بودن چندمتغیره بیشتر شود، نسبت پاسخ‌گویانی که برای برآورد هر پارامتر مورد نیاز است افزایش می‌یابد) (به ازای هر پارامتر ۲۰ نمونه) اصل بر این گذاشته شد که حجم نمونه ۱۶۰ نفر به منظور اجرای تحلیل مسیر کفایت لازم را دارد. در این پژوهش ۲۵۰ نفر به عنوان نمونه در نظر گرفته شد.

مربوط به شاخص‌های برازش کلیت مدل و پارامتر اصلی (اثرات مستقیم و غیرمستقیم و میانجی عدم تحمل ابهام، الگوهای ارتباطی و تنوع طلبی جنسی) در شکل و جداول زیر گزارش شده است:

با عنایت به برقرار بودن پیش‌فرض‌ها جهت بررسی الگوی مفهومی رابطه ناهماهنگی شناختی با تنوع طلبی جنسی با در نظر گرفتن نقش میانجی الگوهای ارتباطی در مردان متأهل از رویکرد مدل سازی معادله ساختاری کوواریانس محور استفاده گردید. برآوردهای

شکل ۱: مدل تأثیر ناهماهنگی شناختی با میانجی‌گری الگوهای ارتباطی بر تنوع طلبی جنسی

شاخص‌های برازش با استفاده از نرم‌افزار اموس محاسبه شده است که نتایج آن در جدول ۳ گزارش شده است:

جدول ۳: برآورد شاخص‌های ارزیابی کلیت مدل معادله ساختاری

شاخص	CMN	DF	CMN/DF	GFI	AGFI	IFI	CFI	RFI	NFI	RMSEA
مقدار	۴۱/۶۰۵	۱۷	۲/۴۴۷	۰/۹۶	۰/۹۱	۰/۹۷	۰/۹۷	۰/۹۳	۰/۹۶	۰/۰۷
دامنه قابل قبول	-	-	<۵	>۰/۹	>۰/۹	>۰/۹	>۰/۹	>۰/۹	>۰/۹	<۰/۰۸

و غیرمستقیم متغیرهای ناهماهنگی شناختی با میانجی‌گری الگوهای ارتباطی بر تنوع طلبی جنسی از روش خودگردان‌سازی (بوت استرپ) در نرم‌افزار ایموس، استفاده شد که خروجی آن در جدول ۴ گزارش شده است:

شاخص‌های ارزیابی کلیت مدل معادله ساختاری با توجه به دامنه مطلوب این شاخص‌ها در مجموع، بیانگر این است که مدل مفروض تدوین شده به واسطه داده‌های پژوهش، حمایت می‌شوند. به عبارت دیگر، برازش داده‌ها به مدل برقرار است. برای محاسبه اثرات مستقیم

جدول ۴: برآورد اثرات مستقیم و غیرمستقیم متغیر ناهماهنگی شناختی با میانجی‌گری الگوهای ارتباطی بر تنوع طلبی جنسی

متغیر مستقل	متغیر میانجی	متغیر وابسته	برآورد مستقیم	برآورد غیرمستقیم	کل	سطح معناداری
ناماهنگی شناختی	الگوهای ارتباطی	تنوع طلبی جنسی	۰/۳۰۸	-	۰/۴۳۵	۰/۰۰۱
الگوهای ارتباطی	تنوع طلبی جنسی	تنوع طلبی جنسی	۰/۳۲۳	-	۰/۳۲۳	۰/۰۰۱
الگوهای ارتباطی	تنوع طلبی جنسی	تنوع طلبی جنسی	۰/۳۹۴	-	۰/۳۹۴	۰/۰۰۲

با توجه به نتایج جداول ۴ و ۵، مدل پژوهش که به بررسی تأثیر ناهماهنگی شناختی بر تنوع‌طلبی جنسی با میانجی‌گری الگوهای ارتباطی می‌پردازد، از برازش مطلوب و مناسبی برخوردار است. این یافته‌ها نشان می‌دهند که رابطه بین ناهماهنگی شناختی با تنوع‌طلبی جدول ۵: ضرایب رگرسیون و خطای استاندارد و معناداری آنها

متغیر پیش‌بین	ملاک	بتای غیراستاندارد	خطای معیار	بتای استاندارد شده	مقداره آزمون	آماره	مقدار احتمال
ناهماهنگی شناختی	تنوع‌طلبی	۰/۰۸۰	۰/۰۲۳	۰/۳۰۸	۳/۵۲۳	۰/۰۰۱	
ناهماهنگی شناختی	الگوهای ارتباطی	۰/۱۷۷	۰/۰۳۹	۰/۳۲۳	۴/۵۲۳	۰/۰۰۱	
الگوهای ارتباطی	تنوع‌طلبی جنسی	۰/۱۸۷	۰/۰۳۹	۰/۳۹۴	۴/۷۳۳	۰/۰۰۱	

جنسی نیز برابر با ۰.۴۳۵ و معنادار گزارش شد. بنابراین، الگوهای ارتباطی نقش میانجی معناداری در رابطه میان ناهماهنگی شناختی و تنوع‌طلبی جنسی در مردان متأهل ایفا می‌کنند.

نخستین یافته پژوهش نشان داد که ناهماهنگی شناختی با تنوع‌طلبی جنسی رابطه مثبت و معناداری دارد؛ به این معنا که با افزایش ناهماهنگی شناختی، احتمال افزایش گرایش به تنوع‌طلبی جنسی نیز بیشتر می‌شود. این یافته را می‌توان با نتایج پژوهش‌هایی همسو دانست که نشان داده‌اند تعارض میان باورها، ارزش‌ها و رفتارها می‌تواند زمینه‌ساز تغییر نگرش، توجیه رفتار یا انتخاب راهبردهایی برای کاهش تنش روان‌شناختی باشد (Gill & Meenakshi, 2025; Tovmasyan, 2023). همچنین، پژوهش‌های مربوط به روابط زناشویی نشان داده‌اند که ناهماهنگی شناختی می‌تواند نقش قابل‌توجهی در توجیه یا بازتفسیر رفتارهایی داشته باشد که با ارزش‌های اولیه فرد در تضاد قرار دارند (Isanejad & Bagheri, 2017). از این منظر، هنگامی که مرد متأهل از یک سو خود را متعهد به ارزش‌هایی مانند وفاداری، تعهد و حفظ رابطه زناشویی می‌داند و از سوی دیگر، تمایل به تجربه‌های متنوع جنسی را تجربه می‌کند، ناسازگاری میان این دو مجموعه شناخت می‌تواند به ایجاد تنش روان‌شناختی منجر شود.

در تبیین این یافته می‌توان گفت ناهماهنگی شناختی ماهیتی انگیزشی دارد و فرد را برای کاهش فشار ناشی از ناسازگاری میان شناخت‌ها و رفتارها به واکنش وادار می‌کند. شواهد روان‌فیزیولوژیک نیز نشان

در جدول ۵ تحلیل داده‌ها از طریق ضرایب رگرسیونی در مدل‌سازی معادلات ساختاری (SEM) نشان داد، بین ناهماهنگی شناختی و تنوع‌طلبی جنسی ($\beta=0.308$, $P=0.001$)، ناهماهنگی شناختی و الگوهای ارتباطی ($\beta=0.323$, $P=0.001$) و الگوهای ارتباطی و تنوع‌طلبی جنسی ($\beta=0.394$, $P<0.001$) رابطه معناداری وجود داشت.

بحث و نتیجه‌گیری

پژوهش حاضر با هدف تبیین تنوع‌طلبی جنسی بر اساس ناهماهنگی شناختی با در نظر گرفتن نقش میانجی الگوهای ارتباطی در مردان متأهل انجام شد. نتایج مدل‌یابی معادلات ساختاری نشان داد که مدل پیشنهادی پژوهش از برازش مطلوبی برخوردار است و شاخص‌های برازش به‌دست‌آمده، از جمله CFI، IFI، GFI، AGFI، NFI و RMSEA، تناسب مناسب مدل مفهومی با داده‌های تجربی را تأیید کردند. همچنین، نتایج نشان داد که ناهماهنگی شناختی دارای اثر مستقیم مثبت و معناداری بر تنوع‌طلبی جنسی است ($\beta=0.308$, $p=0.001$)، ناهماهنگی شناختی به‌طور مثبت و معناداری الگوهای ارتباطی را پیش‌بینی می‌کند ($\beta=0.323$, $p=0.001$) و الگوهای ارتباطی نیز اثر مثبت و معناداری بر تنوع‌طلبی جنسی دارند ($\beta=0.394$, $p=0.002$). افزون بر این، اثر غیرمستقیم ناهماهنگی شناختی بر تنوع‌طلبی جنسی از طریق الگوهای ارتباطی معنادار بود ($\beta=0.127$, $p=0.001$) و اثر کل ناهماهنگی شناختی بر تنوع‌طلبی

داده‌اند که تجربه ناهماهنگی صرفاً یک ارزیابی شناختی نیست، بلکه با برانگیختگی روانی و فیزیولوژیک همراه است و همین برانگیختگی فرد را برای کاهش تعارض درونی فعال می‌کند (Ploger et al., 2021). در شرایطی که فرد نتواند این تعارض را از طریق تغییر شناخت‌های خود، بازسازی نگرش‌ها، گفت‌وگو با همسر یا اصلاح شرایط رابطه حل کند، ممکن است به رفتارهایی روی آورد که به صورت موقت تنش را کاهش دهند. یکی از این رفتارها می‌تواند افزایش گرایش به تنوع جنسی یا جست‌وجوی تجربه‌های جدید باشد. از این رو، تنوع طلبی جنسی ممکن است در برخی افراد نه صرفاً ناشی از میل جنسی بالا، بلکه بخشی از فرآیند تنظیم و کاهش تنش‌های شناختی حل نشده باشد.

این تبیین با یافته‌های پژوهش‌های مرتبط با خیانت و روابط فرزاناشویی نیز همخوانی دارد. مطالعات نشان داده‌اند که رفتارهای خارج از رابطه زناشویی معمولاً دارای انگیزه‌ای واحد نیستند و می‌توانند در نتیجه مجموعه‌ای از عوامل فردی، شناختی، هیجانی و رابطه‌ای شکل گیرند (Moral & José, 2020; Selterman et al., 2019). پژوهش‌های کیفی درباره راهبردهای توجیه خیانت نیز نشان داده‌اند که افراد ممکن است برای کاهش ناهماهنگی میان باور به وفاداری و رفتار خارج از رابطه، به توجیه‌هایی مانند نارضایتی از همسر، مشکلات رابطه، نیازهای برآورده نشده یا کم‌اهمیت جلوه دادن رفتار متوسل شوند (Isanejad & Bagheri, 2017). بنابراین، می‌توان گفت افزایش ناهماهنگی شناختی، در صورت عدم مدیریت سازگارانه، می‌تواند شرایط شناختی مساعدی برای پذیرش یا توجیه گرایش‌های تنوع طلبانه ایجاد کند.

نتیجه دیگر پژوهش نشان داد که ناهماهنگی شناختی با الگوهای ارتباطی رابطه مثبت و معناداری دارد. این نتیجه نیز با شواهدی هماهنگ است که بر نقش فرآیندهای شناختی و هیجانی در شکل‌دهی نحوه تعامل افراد در روابط نزدیک تأکید دارند (Gill & Meenakshi, 2025; Li & Fung, 2022). هنگامی که فرد درگیر تعارض شناختی مستمر است، احتمال دارد کیفیت تعامل او با همسر نیز تحت تأثیر قرار گیرد. برای مثال، ممکن است فرد از گفت‌وگو درباره موضوعات حساس اجتناب کند، واکنش‌های دفاعی بیشتری نشان دهد، از رابطه کناره‌گیری کند یا در برابر درخواست‌های همسر

موضع‌گیری بیشتری داشته باشد. چنین واکنش‌هایی در طول زمان می‌توانند به تثبیت الگوهای ارتباطی ناکارآمد منجر شوند.

از منظر تعامل زوجین، ناهماهنگی شناختی می‌تواند به شکل‌گیری چرخه‌ای منفی منجر شود. فردی که احساس می‌کند خواسته‌ها و تمایلات او با ارزش‌های زناشویی‌اش در تضاد قرار گرفته‌اند، ممکن است به دلیل ترس از قضاوت یا پیامدهای افشای این تعارض، ارتباط خود را محدود کند. کاهش خودافشایی و گفت‌وگوی صادقانه نیز می‌تواند فاصله عاطفی میان زوجین را افزایش دهد. پژوهش‌ها نشان داده‌اند که الگوهای ارتباطی ناسازگار نظیر اجتناب، سکوت، سرزنش، توقع/کناره‌گیری و ناتوانی در بیان نیازها در زوج‌های دارای تعارض بیشتر مشاهده می‌شوند (Rahbari et al., 2021). همچنین، نارسایی در الگوهای ارتباطی با ضعف در عملکرد خانواده و دشواری در مدیریت تعارض همراه است (Teyrani Najaran et al., 2023). بر این اساس، می‌توان استدلال کرد که ناهماهنگی شناختی حل نشده، از طریق افزایش فشار هیجانی و کاهش تمایل به ارتباط آشکار، می‌تواند به تضعیف الگوهای ارتباطی سازگارانه منجر شود.

یافته دیگر پژوهش نشان داد که الگوهای ارتباطی با تنوع طلبی جنسی رابطه مثبت و معناداری دارند. با توجه به نحوه نمره‌گذاری ابزار مورد استفاده و حضور مؤلفه‌های ناکارآمدی نظیر توقع/کناره‌گیری و اجتناب متقابل در ساختار آن، افزایش الگوهای ارتباطی ناکارآمد می‌تواند با افزایش تنوع طلبی جنسی همراه باشد. این نتیجه با پژوهش‌هایی همسو است که نشان داده‌اند کیفیت ارتباط زوجین یکی از مؤلفه‌های مهم مرتبط با رضایت زناشویی، صمیمیت، تنظیم هیجان و ثبات رابطه است (Li & Fung, 2022; Ngari et al., 2026). مطالعات نیز نشان داده‌اند زوج‌هایی که در ارتباط خود بیشتر از شیوه‌های ناکارآمد استفاده می‌کنند، در حل تعارض و بیان نیازها با دشواری بیشتری مواجه می‌شوند (Rahbari et al., 2021; Sanford, 2017).

در تبیین ارتباط میان الگوهای ارتباطی و تنوع طلبی جنسی می‌توان گفت که کیفیت ارتباط، یکی از مسیرهای اساسی ارضای نیازهای عاطفی و جنسی در ازدواج است. زمانی که زوجین بتوانند نیازها، انتظارات، ترجیحات و نارضایتی‌های خود را به‌طور روشن و بدون ترس از قضاوت بیان کنند، امکان اصلاح و بازتنظیم رابطه بیشتر

است. اما هنگامی که الگوهایی مانند اجتناب متقابل، کناره‌گیری، انتقاد مستمر یا سکوت بر رابطه حاکم شود، نیازهای حل‌نشده انباشته می‌شوند و احساس فاصله عاطفی افزایش می‌یابد. این وضعیت می‌تواند فرد را مستعد جست‌وجوی منابع جایگزین برای تجربه صمیمیت، هیجان یا احساس مطلوبیت کند. یافته‌های پژوهش‌های مربوط به تنوع‌طلبی و روابط غیرتک‌همسری نیز نشان داده‌اند که جست‌وجوی تجربه متفاوت، کاهش یکنواختی و ارضای نیازهایی که در رابطه موجود پاسخ داده نمی‌شوند، از جمله انگیزه‌های مهم افراد برای داشتن روابط متعدد هستند (Kelberga & Martinsone, 2022).

همچنین، تنوع‌طلبی جنسی در مردان با مجموعه‌ای از متغیرهای فردی و رابطه‌ای همراه است. پژوهش‌ها نشان داده‌اند که ویژگی‌هایی مانند هیجان‌خواهی و خودپنداره جنسی می‌تواند تنوع‌طلبی جنسی را در مردان متأهل پیش‌بینی کنند (Abdollahi, 2021). علاوه بر این، تنوع‌طلبی جنسی و هیجان‌خواهی با سرخوردگی زناشویی رابطه دارند و می‌توانند بخشی از فرآیند کاهش کیفیت زندگی مشترک باشند (Asefi Far et al., 2023). یافته‌های مربوط به نگرش نسبت به روابط فرازناشویی نیز بیانگر آن است که متغیرهای شخصیتی، طرحواره‌های جنسی و تنوع‌طلبی جنسی در تعامل با یکدیگر می‌توانند نگرش فرد به روابط خارج از ازدواج را تحت تأثیر قرار دهند (Kaveh et al., 2024). بنابراین، الگوهای ارتباطی ناکارآمد می‌توانند با تشدید زمینه‌های فردی و شناختی موجود، احتمال شکل‌گیری یا تثبیت تنوع‌طلبی جنسی را افزایش دهند.

مهم‌ترین یافته پژوهش حاضر، تأیید نقش میانجی الگوهای ارتباطی در رابطه میان ناهماهنگی شناختی و تنوع‌طلبی جنسی بود. این یافته نشان می‌دهد که بخشی از تأثیر ناهماهنگی شناختی بر تنوع‌طلبی جنسی از طریق نحوه تعامل مرد متأهل با همسر خود منتقل می‌شود. به بیان دیگر، ناهماهنگی شناختی ممکن است ابتدا کیفیت تعامل و الگوی برقراری ارتباط فرد را تحت تأثیر قرار دهد و سپس تغییرات ایجادشده در ارتباط زوجی، زمینه افزایش گرایش به تنوع‌طلبی جنسی را فراهم کند. این نتیجه از منظر نظری اهمیت زیادی دارد، زیرا نشان می‌دهد گذار از تعارض درونی به رفتار یا گرایش جنسی، الزاماً مستقیم نیست و عوامل بین‌فردی می‌توانند در این فرآیند نقش واسطه‌ای داشته باشند.

در تبیین این میانجی‌گری می‌توان یک چرخه احتمالی را در نظر گرفت. فرد در ابتدا میان باورهای مربوط به وفاداری و تمایلات یا نیازهای متفاوت خود تعارضی را تجربه می‌کند. این تعارض ناهماهنگی شناختی و برانگیختگی روان‌شناختی ایجاد می‌کند (Ploger et al., 2021). در مرحله بعد، اگر فرد نتواند این تعارض را از طریق بازسازی شناختی یا گفت‌وگوی مؤثر حل کند، ممکن است واکنش‌های ارتباطی ناسازگارانه مانند اجتناب، سکوت یا کناره‌گیری نشان دهد. این الگوهای ارتباطی به نوبه خود صمیمیت، درک متقابل و احساس رضایت از رابطه را کاهش داده و تعارض‌های حل‌نشده را تشدید می‌کنند. در چنین فضایی، تجربه روابط یا محرک‌های متفاوت ممکن است در ذهن فرد به‌عنوان راهی برای کاهش تنش، فرار از یکنواختی یا ارضای نیازهای برآورده‌نشده معنا پیدا کند. به این ترتیب، الگوهای ارتباطی به حلقه‌ای واسطه‌ای میان تعارض شناختی و گرایش به تنوع جنسی تبدیل می‌شوند.

این نتیجه همچنین با یافته‌هایی هماهنگ است که نقش تنظیم هیجان را در ارتباط میان الگوهای ارتباطی و رضایت زناشویی نشان داده‌اند (Li & Fung, 2022). ارتباط سازنده می‌تواند به زوجین فرصت دهد تا هیجان‌های منفی و تعارض‌های شناختی را پردازش و تنظیم کنند، در حالی که ارتباط ناسازگار، احتمال باقی ماندن تنش و افزایش فاصله عاطفی را بیشتر می‌کند. پژوهش‌های مداخله‌ای نیز نشان داده‌اند که تغییر الگوهای ارتباطی با کاهش پرخاشگری پنهان زناشویی و بهبود کارکردهای هیجانی همراه است (Kazemi et al., 2023). بنابراین، الگوهای ارتباطی نه‌فقط انعکاسی از مشکلات زناشویی، بلکه فرآیند فعالی هستند که می‌توانند شدت و جهت پیامدهای شناختی را تغییر دهند.

از سوی دیگر، یافته پژوهش حاضر با دیدگاهی سازگار است که رفتارهای مرتبط با تنوع جنسی را حاصل تعامل عوامل متعدد می‌داند. تفاوت‌های فردی در ترجیحات جنسی و تمایل به تنوع در مردان قابل‌توجه است و این ترجیحات می‌توانند تحت تأثیر عوامل روان‌شناختی و زمینه‌ای قرار گیرند (Brooks, 2025). همچنین، تجربه لذت جنسی و چگونگی مفهوم‌سازی آن در چارچوب سلامت جنسی اهمیت دارد، اما باید در بافت ارزش‌ها، توافقی‌های زوجین و کیفیت رابطه بررسی شود (Wood et al., 2019). افزون بر آن،

الگوهای ارتباطی یکی از سازوکارهای مهم انتقال تأثیر تعارض‌های شناختی به گرایش‌های جنسی در زندگی زناشویی هستند و توجه همزمان به این دو سطح می‌تواند شناخت جامع‌تری از تنوع طلبی جنسی در مردان متأهل فراهم آورد.

پژوهش حاضر با محدودیت‌هایی همراه بود که باید در تفسیر یافته‌ها مورد توجه قرار گیرند. نخست، طرح پژوهش از نوع توصیفی-همبستگی بود و بنابراین، هرچند مدل‌یابی معادلات ساختاری امکان بررسی روابط مستقیم و غیرمستقیم میان متغیرها را فراهم کرد، استنباط قطعی روابط علت و معلولی بر اساس یافته‌ها امکان‌پذیر نیست. دوم، اطلاعات پژوهش از طریق ابزارهای خودگزارشی جمع‌آوری شد و با توجه به حساسیت موضوع تنوع طلبی جنسی، احتمال تأثیر سوگیری مطلوبیت اجتماعی، خودسانسوری یا عدم گزارش دقیق برخی نگرش‌ها و تجربه‌ها وجود دارد. سوم، نمونه پژوهش تنها شامل مردان متأهل ۲۵ تا ۴۵ ساله مراجعه‌کننده به فرهنگسراهای شهر تهران بود و استفاده از روش نمونه‌گیری در دسترس نیز می‌تواند تعمیم‌پذیری نتایج را محدود سازد. همچنین، متغیرهایی مانند رضایت زناشویی، کیفیت رابطه جنسی، مدت ازدواج، ویژگی‌های شخصیتی، هیجان‌خواهی و شرایط اقتصادی و اجتماعی که ممکن است بر روابط بین متغیرهای اصلی تأثیرگذار باشند، در مدل حاضر کنترل نشدند.

پیشنهاد می‌شود پژوهش‌های آینده با استفاده از طرح‌های طولی، روابط میان ناهماهنگی شناختی، الگوهای ارتباطی و تنوع طلبی جنسی را در دوره‌های زمانی مختلف بررسی کنند تا جهت و پویایی روابط میان این متغیرها روشن‌تر شود. همچنین، انجام مطالعات مشابه بر روی زنان متأهل، زوجین به‌صورت همزمان، گروه‌های سنی متفاوت و نمونه‌هایی از شهرها و بافت‌های فرهنگی گوناگون می‌تواند به افزایش قابلیت تعمیم مدل کمک کند. استفاده از روش‌های نمونه‌گیری تصادفی و حجم نمونه بزرگ‌تر نیز پیشنهاد می‌شود. در پژوهش‌های آینده می‌توان متغیرهای دیگری مانند رضایت زناشویی، صمیمیت عاطفی و جنسی، سبک‌های دلبستگی، تنظیم هیجان، هیجان‌خواهی، طرحواره‌های جنسی و تعهد زناشویی را به‌عنوان متغیرهای میانجی یا تعدیل‌گر وارد مدل کرد. همچنین، استفاده از رویکردهای چندروشی شامل مصاحبه‌های عمیق، گزارش همسر،

جنسیت، نوع رابطه و نگرش افراد نسبت به روابط عاطفی و جنسی می‌تواند واکنش‌های آنان به تهدیدهای رابطه‌ای و موضوعاتی نظیر حسادت را تغییر دهد (Valentova et al., 2020). بنابراین، تنوع طلبی جنسی را نمی‌توان صرفاً یک رفتار یا گرایش منفرد دانست، بلکه باید آن را در یک شبکه پیچیده از شناخت‌ها، هیجانات و روابط بین‌فردی بررسی کرد.

یافته‌های حاضر همچنین می‌تواند با نقش طرحواره‌ها و ساختارهای شناختی عمیق‌تر مرتبط باشد. مطالعات نشان داده‌اند که طرحواره‌های ناسازگار اولیه با حالات هیجانی و برخی الگوهای رفتاری جنسی ارتباط دارند (Vos et al., 2024). از سوی دیگر، اثرگذاری مداخلات طرحواره‌محور بر کاهش تنوع طلبی جنسی نشان داده است که تغییر فرآیندهای شناختی و هیجانی می‌تواند بر این گرایش اثرگذار باشد (Mazloumi et al., 2024). بنابراین، ممکن است بخشی از ناهماهنگی شناختی تجربه‌شده در مردان متأهل در سطح عمیق‌تری با باورهای بنیادین، طرحواره‌های رابطه‌ای و برداشت آنان از خود، همسر و رابطه مرتبط باشد. هنگامی که این شناخت‌ها با واقعیت تجربه‌شده در رابطه ناسازگار می‌شوند، تنش حاصل می‌تواند الگوی ارتباطی و سپس رفتار جنسی را تحت تأثیر قرار دهد.

در مجموع، یافته‌های پژوهش حاضر نشان داد که تنوع طلبی جنسی در مردان متأهل را می‌توان در چهارچوب یک فرآیند چندسطحی تبیین کرد که در آن عوامل شناختی و بین‌فردی به‌طور همزمان نقش دارند. ناهماهنگی شناختی می‌تواند مستقیماً با افزایش تنوع طلبی جنسی همراه باشد، اما بخشی از این رابطه از طریق تغییر الگوهای ارتباطی زوجین منتقل می‌شود. بنابراین، افرادی که تعارض بیشتری میان باورها، ارزش‌ها، نیازها و رفتارهای خود تجربه می‌کنند، ممکن است در صورت برخورداری از الگوهای ارتباطی ناکارآمد، بیشتر در معرض گرایش‌های تنوع طلبانه قرار گیرند. این مدل با یافته‌های مربوط به نقش فرآیندهای شناختی در تصمیم‌گیری (Tovmasyan, 2023)، نقش ناهماهنگی در روابط (Gill & Meenakshi, 2025; Nicholson & Lutz, 2017)، اهمیت الگوهای ارتباطی در کیفیت روابط زوجین (Ngari et al., 2026; Sanford, 2017) و چندعاملی بودن رفتارهای خارج از رابطه (Moral & José, 2020; Selterman et al., 2019) هماهنگ است. بر این اساس، می‌توان نتیجه گرفت که

تشکر و قدردانی

بدین وسیله از تمامی افرادی که در مراحل پژوهش همکاری و یاری نمودند تقدیر و تشکر می‌شود.

References

- Abdollahi, S. (2021). *Predicting Sexual Variety Seeking Based on Sensation Seeking and Sexual Self-Concept among Married Men in Qazvin* [Master's thesis, Payame Noor University, Qazvin Center].
- Asefi Far, F., Shaterian Mohammadi, F., & Shams Esfandabad, H. (2023). The Effect of Sexual Variety Seeking and Sensation Seeking on Marital Frustration in Married Men. *Iranian Journal of Rehabilitation Research in Nursing*, 9(4). <https://doi.org/10.22034/IJRN.9.4.11>
- Brooks, T. R. (2025). Sexual Preferences in Men: Casual Sex and Sexual Variety. In *Encyclopedia of Sexual Psychology and Behavior* (pp. 1-13). Springer. https://doi.org/10.1007/978-3-031-08956-5_2250-1
- Gill, M., & Meenakshi, D. (2025). The Role of Cognitive Dissonance in Shaping Relationship Dynamics among Teenagers and Adults. *Journal of Neonatal Surgery*, 14(16s), 818-824. <https://doi.org/10.63682/jns.v14i16S.4451>
- Ibala, R. M., Seff, I., & Stark, L. (2021). Attitudinal Acceptance of Intimate Partner Violence and Mental Health Outcomes for Female Survivors in Sub-Saharan Africa. *International journal of environmental research and public health*, 18(10), 5099. <https://doi.org/10.3390/ijerph18105099>
- Isanejad, A., & Bagheri, A. (2017). A Phenomenological Study of Strategies for Justifying Infidelity: Mechanisms for Coping with Cognitive Dissonance in Marital Infidelity. *Journal of Family, Counseling and Psychotherapy*, 6(2), 189-207.
- Kaveh, H., Abdi, M., & Jalili, R. (2024). Explaining Attitudes toward Extramarital Relationships Based on Personality Dimensions and Sexual Schemas: The Mediating Role of Sexual Novelty-Seeking. *Applied Family Therapy Journal*, 5(5), 255-265. <https://doi.org/10.61838/kman.aftj.5.5.29>
- Kazemi, N., Sadeghi Hashjin, G., Basharpour, S., & Narimani, M. (2023). The Effectiveness of Redecision Therapy on Reducing Covert Marital Relational Aggression, Changing Communication Patterns, and Reducing Alexithymia in Conflicted Couples. *Quarterly Journal of Modern Psychological Research*, 18(71), 209-226.
- Kelberga, A., & Martinsone, B. (2022). Motivation of Non-Monogamous Adults to Engage in Sex with Their Different Partners. *Frontiers in psychology*, 13, 961949. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2022.961949>
- Li, T., & Fung, H. H. (2022). Communication Patterns and Marital Satisfaction: The Mediating Role of Emotion Regulation. *Journal of Social and Personal Relationships*, 39(7), 1964-1985. <https://doi.org/10.1177/02654075221095801>
- Mazloumi, F., Pourasghar, M., & Shariatnia, K. (2024). The Effectiveness of Schema Therapy on Impulsivity, Sexual Variety Seeking, and Anxiety in Borderline Patients. *Journal of Adolescent and Youth Psychological Studies*, 5(5), 88-96. <https://doi.org/10.61838/kman.jayps.5.5.11>
- Moral, D., & José, R. (2020). Predictive Model of Sexual Infidelity Behavior among Married Persons. *CienciaUAT*, 15(1), 99-116. https://www.scielo.org.mx/scielo.php?pid=S2007-78582020000200099&script=sci_abstract&tlng=en
- Ngari, M. W., Gichimu, E., & Mukarugwiza, X. (2026). Communication Patterns among Catholic Couples in Sacred

مشاهده تعامل زوجین و ابزارهای سنجش مطلوبیت اجتماعی می‌تواند اعتبار یافته‌ها را افزایش دهد و تصویر جامع‌تری از سازوکارهای مرتبط با تنوع‌طلبی جنسی فراهم سازد.

بر اساس یافته‌های پژوهش، پیشنهاد می‌شود مشاوران خانواده و زوج‌درمانگران در ارزیابی مردانی که با گرایش‌های تنوع‌طلبانه جنسی یا تعارض‌های مربوط به وفاداری مواجه هستند، علاوه بر رفتارهای جنسی، میزان ناهماهنگی شناختی و کیفیت الگوهای ارتباطی زوجین را نیز مورد بررسی قرار دهند. طراحی مداخلاتی با تمرکز بر شناسایی و بازسازی باورهای متعارض، افزایش آگاهی فرد از تعارض میان ارزش‌ها و رفتارها، آموزش شیوه‌های سازگارانگی کاهش تنش شناختی و تقویت مسئولیت‌پذیری در تصمیم‌گیری می‌تواند مفید باشد. همزمان، آموزش مهارت‌هایی مانند گفت‌وگوی سازنده، گوش دادن فعال، بیان بدون سرزنش نیازهای عاطفی و جنسی، حل مسئله، مدیریت تعارض، کاهش الگوهای توقع/کناره‌گیری و اجتناب متقابل و افزایش خودافشایی سالم در برنامه‌های زوج‌درمانی پیشنهاد می‌شود. همچنین، مراکز مشاوره خانواده می‌توانند برنامه‌های آموزشی پیشگیرانه‌ای برای زوجین طراحی کنند که پیش از مزمن شدن تعارض‌ها، بر تقویت صمیمیت، ارتقای کیفیت ارتباط و مدیریت تفاوت‌های مربوط به نیازها و ترجیحات جنسی تمرکز داشته باشند.

تعارض منافع

بین نویسندگان هیچ تعارض منافع وجود نداشت.

حامی مالی

این پژوهش بدون هیچ حمایت مالی و با هزینه شخصی انجام شد.

ملاحظات اخلاقی

در این مطالعه، اهمیت و ضرورت پژوهش برای نمونه‌ها تشریح و درباره رعایت ملاحظات اخلاقی مانند رازداری، محرمانگی، حفظ حریم نمونه‌ها، آزادی جهت شرکت در پژوهش و انصراف از آن و غیره به آنان اطمینان داده شد.

مشارکت نویسندگان

نویسندگان این مقاله با یکدیگر مشارکت داشتند.

- Heart of Jesus Cathedral Parish Muranga Diocese, Kenya. *International Journal of Research Publication and Reviews*, 7(6), 1384-1388. <https://doi.org/10.55248/gengpi.07.0626.15a13>
- Nicholson, S. B., & Lutz, D. J. (2017). The Importance of Cognitive Dissonance in Understanding and Treating Victims of Intimate Partner Violence. *Journal of Aggression, Maltreatment & Trauma*, 26(5), 475-492. <https://doi.org/10.1080/10926771.2017.1314989>
- Ploger, G. W., Dunaway, J., Fournier, P., & Soroka, S. (2021). The Psychophysiological Correlates of Cognitive Dissonance. *Politics and the Life Sciences*, 40(2), 202-212. <https://doi.org/10.1017/pls.2021.15>
- Rahbari, S., Naeimi, A., & Esmaeili, M. (2021). Communication Patterns in Women with Marital Conflict: A Qualitative Study. *Scientific-Cultural-Educational Journal of Women and Family*, 16(55), 83-113.
- Sanford, K. (2017). Assessing Conflict Communication in Couples Comparing the Validity of Self-Report, Partner-Report, and Observer Ratings. *Journal of Family Psychology*, 24(2), 165-174. <https://doi.org/10.1037/a0017953>
- Seltermann, D., Garcia, J. R., & Tsapelas, I. (2019). Motivations for Extradyadic Infidelity Revisited. *The Journal of Sex Research*, 56(3), 273-286. <https://doi.org/10.1080/00224499.2017.1393494>
- Teyrani Najaran, F., Mashhadi, A., Bigdeli, A. A., & Soltanifar, A. (2023). Deficiencies in Communication Patterns and Family Functioning among Adolescents with Bipolar Mood Disorder. *Clinical Psychology and Counseling Research*, 13(2), 21-40. <https://doi.org/10.22067/tpccp.2024.81679>
- Tovmasyan, G. (2023). *How Do Psychological Factors, Cognitive Biases and Cognitive Dissonance Affect Work Performance and Decision Making?* [Doctoral dissertation, Unknown University].
- Valentova, J. V., de Moraes, A. C., & Varella, M. A. C. (2020). Gender, Sexual Orientation and Type of Relationship Influence Individual Differences in Jealousy: A Large Brazilian Sample. *Personality and individual differences*, 157, 109805. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2019.109805>
- Vos, M. K. d., Giesbers, G., & Hülksen, J. (2024). Relationships between Early Maladaptive Schemas and Emotional States in Individuals with Sexual Convictions. *Sexual Abuse*, 36(2), 233-250. <https://doi.org/10.1177/10790632231153635>
- Wood, R., Hirst, J., Wilson, L., & Burns-O'Connell, G. (2019). The Pleasure Imperative? Reflecting on Sexual Pleasure's Inclusion in Sex Education and Sexual Health. *Sex Education*, 19(1), 1-14. <https://doi.org/10.1080/14681811.2018.1468318>